

ΣΤΕΝΟΜΑΚΡΗ ΤΟΥΜΠΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα στο νεκροταφείο των τύμβων και 200μ ανατολικά της Μεγάλης Τούμπας εντοπίστηκε ένας μακρόστενος ταφικός τύμβος με διαστάσεις 43.75μ. Χ 24.75μ. Η Στενόμακρη Τούμπα, όπως ονομάστηκε από τους ανασκαφείς λόγω του σχημάτός της, αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο τύμβο της περιοχής μετά τη Μεγάλη Τούμπα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η Στενόμακρη Τούμπα εντοπίστηκε και ανασκάφηκε αρχικά από τον καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικο το 1981. Η ανασκαφή διενεργήθηκε χάρη στην οικονομική ενίσχυση που δόθηκε με πρωτοβουλία του Προέδρου της Δημοκρατίας από την Αρχαιολογική Εταιρεία. Αρκετά χρόνια αργότερα η καθηγήτρια κ. Χρυσούλα Σαατσόγλου-Παλιαδέλλη διενήργησε ανασκαφές στο χώρο, οι οποίες διήρκησαν από το 2003 έως το 2006. Κατά τη διάρκεια αυτών των ερευνών συμπληρώθηκαν τα παλαιά ευρήματα του μνημειακού τύμβου, καθώς αποκαλύφθηκαν ένα εντυπωσιακό ταφικό μνημείο, «ηρώο», στα ανατολικά του και ένας μαρμάρινος ελικοτός κρατήρας, μοναδικός για τη μορφή και το υλικό του, ο οποίος ήταν τοποθετημένος ως επιτάφιο σήμα.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η ανασκαφή έδειξε ότι ο μνημειακός στενόμακρος ταφικός τύμβος κάλυπτε τρεις, συλημμένους, τάφους: δύο κιβωτιόσχημους (Β και Γ) στα άκρα της και ένα λακκοειδή (Α) ανάμεσά τους. Οι δύο εξωτερικοί κιβωτιόσχημοι τάφοι κατασκευάστηκαν με μικρή χρονική διαφορά μεταξύ τους στην διάρκεια του δευτέρου τετάρτου του 4^{ου} αι. π.Χ.

Ο κιβωτιόσχημος τάφος Β στα νότια είναι ο αρχαιότερος με απλό ζωγραφικό διάκοσμο στο εσωτερικό του και επιμελημένο αργολιθοδομικό περίβολο με διάμετρο περ. 19μ. Στο εσωτερικό του δεν βρέθηκαν κτερίσματα. Αντίθετα, εντοπίστηκαν άφθονα ευρήματα πάνω από τον τάφο, όπου προφανώς είχαν μεταφερθεί τα υπολείμματα της νεκρικής πυράς. Το πιο ενδιαφέρον σύνολο ανάμεσά τους είναι οι δέκα αποσπασματικά σωζώμενες υδρίες, οι οποίες έφεραν οπή στον πυθμένα για τις νεκρικές χοές. Τα εξωτερικά τους τοιχώματα καλύπτονται με λευκό επίχρυσμα και κοσμούνται με γεωμετρικά και φυτικά κοσμήματα σε τόνους του κόκκινου και του γαλάζιου. Μια σάρισσα, ένα δόρυ, δύο τουλάχιστον ακόντια, καθώς και ένα σιδερένιο ξίφος συνόδευαν τον νεκρό στις φλόγες. Ένας σιδερένιος χαλινός και χάλκινα φάλαρα μαρτυρούν τη θυσία αλόγου προς τιμήν του νεκρού. Τουλάχιστον εννέα σιδερένιες στλεγγίδες, ένα επίχρυσο στεφάνι μυρτιάς και τρεις σιδερένιες διφυείς περόνες μαζί με κάποια μικροαντικείμενα ολοκληρώνουν το σύνολο των ευρημάτων από την πυρά. Τα μετάλλινα και λίγα ελεφαντοστέινα στοιχεία κατά πάσα πιθανότητα προέρχονται, σύμφωνα με την ανασκαφέα, από ξύλινο κιβωτίδιο.

Ο κιβωτιόσχημος τάφος Γ στα βόρεια, μικρότερος από τον τάφο Β, χτίστηκε λίγο αργότερα. Χωρίς ιδιαίτερη διακόσμηση, αλλά με καλής ποιότητας κονιάματα στο εσωτερικό του, ορίστηκε εξωτερικά από μεγάλο αργολιθοδομικό περίβολο με διάμετρο λίγο μεγαλύτερη από εκείνη του πρώτου τάφου. Στο εσωτερικό του τάφου βρέθηκαν μόνο ένα αλάβαστρο και ένας επικασσιτερωμένος αττικός μελαμβαφής ασκός με τοξωτή λαβή. Πρόκειται για το μοναδικό μέχρι στιγμής παράδειγμα αυτής της τεχνικής στη Βεργίνα. Από την εκτεταμένη πυρά από τον τάφο προέρχονται τα

όστρακα δεκαπέντε τουλάχιστον υδριών, που χρησιμοποιήθηκαν για νεκρικές προσφορές, όπως υποδηλώνει και σε αυτή την περίπτωση η οπή στον πυθμένα τους. Η διακόσμηση τους είναι διαφορετική από το ομοειδές σύνολο του πρώτου τάφου, ενώ το προφίλ και οι λεπτομέρειες τους, σε συνδυασμό με το λευκό τους επίχρυσμα παραπέμπουν σε μετάλλινα αγγεία. Ξεχωριστή ανάμεσα στα ευρήματα της πυράς του τάφου είναι μια βαλανόσχημη λήκυθος με ερυθρόμορφη παράσταση ρυθμού Kertch.

Στα κεραμικά ευρήματα από την πυρά ανήκουν τρία ερυθρόμορφα αρυβαλλοειδή ληκύθια, ένας αρυτήρας και ένας αμφορίσκος. Στα μετάλλινα συγκαταλέγονται θραύσματα αργυρού κάλυκα, τουλάχιστον τρία σιδερένια ξίφη, ένας σαυρωτήρας σάρισσας, δύο αιχμές δοράτων και εννέα αιχμές ακοντίων, τμήματα ιπποσκευής, σιδερένιες στλεγγίδες, σιδερένιο δακτυλίδι, δύο χρυσές και τουλάχιστον τέσσερις σιδερένιες περόνες, καθώς και σιδερένια πόματα δερμάτινων αγγείων. Ένα επίχρυσο στεφάνι βελανιδιάς και ένα μυρτιάς, καθώς και πήλινα ομοιώματα σύκων είναι δηλωτικά για τις εσχατολογικές αντιλήψεις της εποχής. Πολύ πιθανό στις φλόγες να προσφέρθηκε και ένα κιβωτίδιο διακοσμημένο με ελεφαντόδοντο. Στην πυρά τοποθετήθηκε επίσης περίτεχνη ξύλινη κλίνη διακοσμημένη με ελεφαντόδοντο, πήλινα επιχρυσωμένα πλακίδια με παράσταση γρύπα που επιτίθεται σε ελάφι και επίχρυσες ψήφους που διαμόρφωναν γιρλάντα.

Ο ευμεγέθης λακκοειδής τάφος Α δέχθηκε ενταφιασμό, πιθανώς ενός ζεύγους. Μέσα στον τάφο βρέθηκαν: τα όπλα του νεκρού, τα οποία φέρουν εντυπωσιακή διακόσμηση και προσεγμένη επεξεργασία, μια επίχρυση σιδερένια στλεγγίδα, επίχρυσες πήλινες ψήφοι και υπολείμματα από χρυσό στεφάνι μυρτιάς. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν βρέθηκε κανένα αγγείο, γεγονός που οδήγησε τους ανασκαφείς στην σκέψη ότι η ταφή συνοδευόταν από μετάλλινα αγγεία. Ο νεκρός έκειτο σε ξύλινη κλίνη με πλούσιο ελεφαντοστεϊνό διάκοσμο, υαλοενθέματα, ίσως επιχρυσμένο κονίαμα και γιρλάντες, που απαρτίζονταν από επίχρυσες διαμπερείς ψήφους.

Για το είδος των ταφικών σημάτων, που θα έφερε η κρηπίδα του εντυπωσιακού αυτού μνημείου έχουν εντοπιστεί τα ακόλουθα: ένα θραύσμα από λεοντοπόδαρο, το οποίο υποδηλώνει την ύπαρξη κάποιου γλυπτού με τη μορφή λιονταριού και τμήμα από το κάτω μέρος της λίθινης πλάκας, την πιθανή ύπαρξη επιτύμβιας στήλης.

Η Στενόμακρη Τούμπα ακολούθησε την τύχη της πόλης και του νεκροταφείου των Αιγών. Γύρω από το μνημείο εντοπίστηκαν δεκατέσσερις εναγισμοί, κυκλικού ή ωοειδούς σχήματος με διάμετρο που κυμαίνεται από 80 έως 100εκ και βάθος από 20 – 25 εκ. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν περιείχαν ευρήματα, αλλά πολλούς αργούς λίθους. Οι τάφοι συλήθηκαν στις αρχές του 3ου αι. π.Χ. προφανώς από τους Γαλάτες μισθοφόρους του Πύρρου.

Γύρω στα μέσα του 2ου αι. π.Χ. η κρηπίδα του ταφικού μνημείου και ίσως κάποια από τα επιτάφια σήματά του ήταν ακόμη ορατά. Στη συνέχεια η έλευση των Ρωμαίων άφησε τα καταστροφικά της σημάδια: το εσωτερικό της θεμελίωσης του ταφικού μνημείου κατεσκάφη, οι πλάκες της λίθινης κρηπίδας του αποσπάστηκαν από τη θέση τους και περιοχές με έντονα ίχνη καύσης δηλώνουν το βίαιο σκηνικό.

Η Στενόμακρη Τούμπα αποτελεί μια σημαντική συστάδα του νεκροταφείου των Αιγών. Η χρονολόγηση των μνημείων στα χρόνια της βασιλείας του Φιλίππου Β΄ συμβάλλει αποφασιστικά στη συζήτηση για την χρονολόγηση του τάφου ΙΙ της Μεγάλης Τούμπας και η σύμπτωση στην ταφική διαδικασία διευρύνει τις γνώσεις για τα έθιμα ταφής σε επιφανείς νεκρούς που ακολουθούνται στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. στην νεκρόπολη των Αιγών.

ΣΥΝΟΨΗ

Η λεγόμενη Στενόμακρη Τούμπα είναι ένας επιμήκης ταφικός τύμβος με διαστάσεις 43.75μ. X 24.75μ. Βρίσκεται στις δυτικές παρυφές του Νεκροταφείου των Τύμβων, σε απόσταση 200μ. περίπου από τη Μεγάλη Τούμπα και είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος τύμβος του νεκροταφείου των Αιγών. Η ανασκαφή έδειξε ότι ο μνημειακός στενόμακρος ταφικός τύμβος κάλυπτε τρεις, συλημμένους, τάφους: έναν λακκοειδή (Α) και δύο κιβωτιόσχημους (Β και Γ) στα άκρα της και ένα λακκοειδή ανάμεσά τους. Οι δύο εξωτερικοί κιβωτιόσχημοι τάφοι κατασκευάστηκαν με μικρή χρονική διαφορά μεταξύ τους στην διάρκεια του δεύτερου τετάρτου του 4^{ου} αι. π.Χ.

Η Στενόμακρη Τούμπα αποτελεί μια σημαντική συστάδα του νεκροταφείου των Αιγών. Η χρονολόγηση των μνημείων στα χρόνια της βασιλείας του Φιλίππου Β΄ συμβάλλει αποφασιστικά στη συζήτηση για την χρονολόγηση του τάφου ΙΙ της Μεγάλης Τούμπας και η σύμπτωση στην ταφική διαδικασία διευρύνει τις γνώσεις για τα έθιμα ταφής σε επιφανείς νεκρούς που ακολουθούνται στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. στην νεκρόπολη των Αιγών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική

Χρ. Σαατσόγλου – Παλιαδέλλη – Αθ. Κυριάκου, Ανασκαφή στο ανάκτορο και το νεκροταφείο των Αιγών, *ΑΕΜΘ* 20, 2006, 759 – 766.

Αθ. Κυριάκου, *Η Στενόμακρη Τούμπα της Βεργίνας. Ταφικές πρακτικές στη Μακεδονία του 4^{ου} αι. π.Χ.*, Θεσσαλονίκη 2008.

Αθ. Κυριάκου, Συνθέτοντας την εικόνα ενός ταφικού μνημείου: Η βιογραφία του μαρμάρινου κρατήρα από τη Στενόμακρη Τούμπα της Βεργίνας, σε: *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ, Πρακτικά Α΄ Επιστημονικού Συνεδρίου της Ημαθίας*, Τόμος 4 (2012), (Βέροια 2013), 211 – 245.

Έρευνες Αρχαιολογικής Εταιρείας

Μ. Ανδρόνικος, Ανασκαφές στη Βεργίνας, *ΠΑΕ* 137, 1981 Α, (1983), 57.

Ευαγγελία Γεωργίου